

Oefentocht in het luchtledige

Maurice Gilliams

bron

Maurice Gilliams, *Oefentocht in het luchtledige*. J.M. Meulenhoff, Amsterdam 1937

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/gill003oefe01_01/colofon.htm

© 2010 dbnl / erven Maurice Gilliams

Waarschijnlijk bepaalde ik mij te zeer bij wat men algemeen het liefhebben der muziek pleegt te noemen, zonder in haar de voortzetting te zoeken van de scheppende natuurkrachten.

Aan mijn vader

Otophoon

In een boek kan men niet elk woord tusschen haakies zetten, zooals men niet elke schouw van een huis dichtmetselen kan voor de huilende wind.

Maar een bouwsel dat van buiten het uitzicht van een huis vertoont, en van binnen één gemetseld blok vormt, zou wel een aardige grap kunnen zijn. En dan b.v. op Zon- en Feestdagen een vlag aan de gevel!

Smart en gal -

en dan b.v. een beetje dichterlijke vrijheid om te doen gelooven dat de kleine vogelbek druipt van kersenbloed.

I

Het verloren paradijs

Het verloren paradijs

Van mijne moeder heb ik het onverdedigbaar gevoel voor stemmingen; zij heeft, buiten haar weet, een ontrafelaar en een zelf-kweller van mij gemaakt. Reeds vroegtijdig had ik een vurige, geniepe verbeelding en, terwijl ik schijnbaar innerlijk onbewogen in haar schaduw gezeten was, werd ik door donkere angsten overrompeld. De teederste vertroeteling kon mij niet die spontane zelf-bevrijding brengen, noch die onvoorziene ontspanning van mijn gepijnigde zenuwen, gelijk een kind er b.v. in een plotselinge omhelzing beleven kan. Want, alhoewel het geringste bewijs van liefde jegens mij voldoende was om mijn gesloten en hevige aard te misleiden, toch had ik mij reeds in stilte op de miskennis van mijn gevoelens voorbereid.

De muren van de keuken waren met gultige delftsche tegels bezet: de ruiters en de herderinnen, de vogels en de visschen, de windmolens en de kasteeltorentjes, de meerminnen en de bootjes, enz. Maar de zwaan, achter het zoutvat verborgen, gaf

ik steeds een eerbiedig zoentje als ik veilig alleen was. Misschien omdat ik ze daar uit haar donker om verlossen moest of omdat ik ze innig voor mij alleen kon hebben, was ik er zoo verzot op mijn lippen tegen haar porceleinen kou te drukken.

Als de deurtjes van de kast open werden gedaan, zag men, achterin, de betegelde muur, met de niet zóó bekende afbeeldingen die geheimzinnig in de schemering te zien waren, zoo tusschendoor de flesch slaolie en de koffiemolen, de boterpot en de broodtrommel. Tersluiks wierp ik kleine papierballetjes achter het keukengerei; ze ritselden verloren over de deksels, door een handvat, langs een zeef of een houten papelepel. Ik deed het steeds met gesloten oogen, opdat ik aan de onzekerheid van mijn worp een meer intens genot beleven zou.

Wanneer het dienstmeisje in de kast bezig moest zijn, bleef ik nieuwsgierig toekijken; uit een kan, uit een pot haalde zij onverwachts het balletje te voorschijn. Door mijn eigen handen was het ineengefrommeld, geplet en afgerond geworden; en welk een geheim verkenner van het onbekende was dit simpel propje papier, waar niemand de schelmsche medeplichtigheid van vermoeden kon, wanneer ik het gebruikte om er de ontoeganke-

lijkste verborgenheden mede te peilen. Heele nachten kon het liggen luisteren naar het verschuiven van een deksel, naar een kleine kieuwelende spin of trippelende muizepootjes. Voorzichtig prutste ik er aan om het zonder beschadiging open te doen; ik herkende weer dadelijk het mysterieuze teken dat ik er met potlood op geschreven had. Binst de donkere uren dat ik boven in mijn bed warm te slapen lag, was het briefje naar de krakende meubels blijven luisteren; men kon er niets bijzonders aan veranderd vinden, en nochtans was het als geladen met duizelingwekkende ervaringen, gelijk een schelp die ééns op de bodem van de zee het wonderbaarlijkste heeft bijgewoond.

Op de noen bescheen de zon de achtergevel van ons huis. Ernestine was boven aan het werk gegaan, en nu er heelemaal niemand in mijn nabijheid vertoefde om mij te beknorren, trok ik triomfant mijn kousen uit. Tusschen mijn teenen door trok ik langzaam een kieuwelend draadje ruige wol. Huiverend van pret was ik mij reeds bewust, dat het juist de verboden genoegens waren waar ik mij het ergst aan verkneuterde. Maar die

noen, op mijn derde jaar, kwam ik plots tot de ontdekking: met voorbedachtheid had men mij in de keuken opgesloten. Ik was nog niet door het leven geoefend of beproefd, om te weten welke vernedering het is als men met opzet in de vergeethoek wordt geduwd. Doch waar ik toen reeds stellig zeker van was: mijn hoogmoed kon slechts zelf-gezochte vereenzaming verdragen.

Misschien heb ik ook onder de tafel zitten slapen, met mijn uitgetrokken schoen in de armen; maar zonder twijfel was ik reeds een heele poos wakker toen mijne moeder de sleutel in het slot omdraaide en binnentrad. Zoo gauw ik haar zag, alsof ik er al mijn krachten voor bespaard zou hebben, deed ik haar schrikken door mijn gehuil. Met moeite weliswaar kwamen mijn tranen in dikke druppels; ik had er binnen mij een pijn van te verduren gelijk ik er voordien nooit eene zóó beklemmend gewaar geworden was.

Mijne moeder wierp haar parasol op tafel en trok me dicht tegen zich aan. En nu wij zoo met ons tweetjes alleen waren, haar arm om mijn schouders geslagen, wiegde ze mij heen en weer, en haar zingend uitgesproken woorden waren voor mij zoo mooi als een liedje:

- Elias, spreekt ze, ik ben met oom Augustin in zijn hof geweest; in de volière floten de vogeltjes.

En vóór ik tot het besef kwam van alles wat zij nog meer vertelde (want ik zag nu duidelijk in mijn verbeelding oom Augustin's calotje en zijn geborduurde pantoffels op het met schelpengruis bestrooide tuinpad staan), vóór ik haar tegenhouden kon was mijne moeder opgesprongen. Ze liep naar boven en ik hoorde haar op de slaapkamer gaan. Daarna zag ik haar bij de pomp op het koertje; en toen zij terug bij mij kwam, hield ze zooveel met water gevulde fleschjes als een garfje in haar handen bijeen. Het waren odeurflacons van gekleurd glas en in elk daarvan zette zij een bloemetje - of misschien was het eenvoudig een groenteblad. Nu nam zij krijt en teekende op de tafel, tusschen-door de geïmproviseerde plantage, warrige slingerlijnen, kruisjes, stippen en krabbels. Zij had zich zelfs geen tijd gegund om haar hoed af te doen en haar koffie-en-melkkleurige handschoenen uit te trekken die, met nat besmeurd, als onecht en vreesaanjagend om te zien waren.

De heele namiddag heb ik mijmerend doorgebracht, gezeten vóór de wonderlijke tooveruin; ik raakte de koude, vochtige fleschjes één voor

één met de vingertoppen aan, zoals een schaakspeler die er niet toe besluiten kan één pion te verplaatsen.

De volgende morgen stond de tafel met het blauwgeruit tafellaken gedekt, de kopjes glansden, de eieren stonden in de roode eierdopjes en de boterhammen lagen gouden en geurig als in een sprookje. Op de koer, op de pompsteen, stonden de fleschjes op een rijtje, doodgewoon en zonder beteekenis in de kleine stuivende regen. Er was voor mij iets verloren gegaan, iets dat mij met trotsche weemoed vervulde, omdat ik voor iedereen verborgen de bittere schade die ik geleden had overal met mij kon dragen.

Ik heb telkens, op onverwachte momenten het paradijs terug willen vinden. Voortaan schiep ik het zelf en waar ik het hebben wou. Dat waren de eerste verschijnselen van een ziekelijke verbeeldingshartstocht die mij, mijn geheele leven door, van het eene zelfbedrog in het andere heeft gestort en mij tot brekens toe heeft uitgeput. Op eens zag ik de hof mijner gelukzaligheid zich voor mij, in de huisgang ontsluiten en ik kon er zóó de kruiden-

kens uit plukken gaan. Dan weer ontstond het paradijs rondom mijne moeder; zij bevond er zich midden in en haar rok haperde aan de plantenruigte. Ik was wel goed en helder wakker, want in slaap heb ik nooit van het paradijs gedroomd. Terwijl ik aan het eten was, bij het opengaan van de kamerdeur, openbaarde het zich daar tastbaarecht en brutaal-pralend met zijn wilde klamme geuren; en, mij zelf daarmede verheerlijkend, noemde ik zulke dwaze vizioenen *hemeltje-doen*. Nadien was ik steeds vreeselijk afgemat en ik viel vast in slaap, als een steen gesloten, met mijn ijdelheid diep binnen mij, geheim en onwederroepelijk.

De val der engelen

De val der engelen

Wanneer het dienstmeisje met een volgepropte waschmand naar de zolder klom, en zij hief er een slepend liedje bij aan, om de muren van te doen schreien: dan ontwaakte het verlangen steeds in mij, Ernestine met wild geschreeuw te overvallen.

Op de zolder was ik nog nooit geweest en ik kon mij moeilijk voorstellen hoe die er eigenlijk uitzag. Ieder keer als ik de meid achterna wilde klimmen, werd ik er door mijne moeder op verdachte wijze van weerhouden. Onverwachts kwam ze van achter de deur te voorschijn op het oogenblik dat ik gereed stond om de trap op te gaan. Misschien al te vroeg heb ik nieuwe gewaarwordingen nagejaagd; ik kon vermoeden dat ze mij een verboden geluk zouden brengen, overstelpend en triomfant, waarvoor ik heel verborgen in afwachting moest liggen.

Eindelijk deed zich een goede kans voor en, mijn verlangen niet langer meer kunnende bedwingen, ben ik die eerste keer naar boven geklommen.

Eigenlijk had ik mij een eindeloze trappenreeks voorgesteld, waar ik lange tijd over doen zou, en nog niet de helft was er van afgelegd wanneer ik uitgeput de terugtocht zou moeten ondernemen. Diep in mij verborgen popelde een blijde benauwenis: de onzekerheid, of ik van die tocht ooit bij mijn ouders wederkeeren zou. Want ik vermoedde wel dat de zolder ongeveer iets als een oponthoud beteekende, van waar men weer dadelijk naar hooger kon vertrekken. Maar de trap op zich zelf was in mijn verbeelding de oneindige herhaling van steeds dezelfde op elkaar gestapelde, doosachtige vormen. Langs de trap kon ik mij naar 'boven' begeven, en bóven beteekende voor mij zooveel als de wolken en de hemel.

Met eerbiedige angst klauterde ik moeizaam en trok mij aan de leuning omhoog, voorzichtig en als aangeleund tegen iets waar mijn adem door afgesneden werd. Met een draai eindigde de trap op een vierkant portaal met een boerengroen geverfde deur. Het greintje blijmoedigheid werd uit mij weg georkaand. De wolken, de hemel, daarboven, waar ik voordien zoo zeer het voorwerp van mijn betrachten had gemaakt: zij waren een krankzinnige schepping van mijn verbeelding.

Gekrenkt haalde ik mijn gehavende poppen, mijn trommel en fluit, mijn houten paardje, mijn bouwdoos en kleurpotloodjes, mijn trein, enz. en donderde heel mijn kleine, nietige speelgoedwereld met geweld de trappen af. De stilte in huis werd een poos verbroken. Mijne moeder slaakte een gil. Ik was tamelijk trotsch op het puin van mijn verleden, en met gruwelijke zelftevredenheid kwam ik de trappen afgedaald.

's Namiddags kwam tante Zénobie met haar dochtertje Hermine op bezoek. Zeker zal ik nog niet heelemaal van mijn avontuur gekalmeerd zijn geweest, want de aanwezigheid van mijn ongedurig nichtje liet mij totaal onverschillig. Misschien vond ik haar toen reeds te weinig ernstig om haar mijn bevindingen toe te vertrouwen. Het ergerde me zelfs, vandaag zoo dikwijls en met aandrang te worden toegesproken. Mijne moeder berispte me streng. Met tegenzin deed ik de handen uit de broekzakken en ik omhelsde Hermine.

- Zie, spreek ik gewichtig als wij in de keuken voor de kast gekomen zijn, en ik toon haar een stukje papier: zie, hier gaat ge nu een teeken op

schrijven, waar niemand dan gij zelf vooraf de beteekenis van weet. Zoo kunt ge er b.v. bij denken: 'het huis zal afbranden' of 'Elias wordt vermoord'.

Hermine aarzelde een poos; doch in haar ongemeen schitterende oogen kon ik lezen, hoe prettig zij mijn uitvindsel vond. Zeker heeft zij het verschrikkelijkste gedacht van wat ik haar had voorgezegd. Met geheimzinnige gebaren verfrommelde ik het dokumentje en maakte er een mooi afgerond propje van, wierp het in de kast tusschen het slapend keukengerei, en met geveinsde kalmte sloot ik de deurtjes dicht. De handen op de rug, kwasi verstrooid, bleef ik vóór de kast de wacht houden. Toen vroeg Hermine ongeduldig: wàt of er nu gebeuren zou?

- Luister, zeg ik sluw: indien de monsters, hier binnen, het propje verslinden, dan zal er onverbiddelijk geschieden waar gij binst het schrijven aan gedacht hebt.

- Foei! roept zij uit: Elias heeft allemaal dikke, grauwe spinnen en hij geeft ze papier te eten.

En die naïeve uitroep bracht mij dat eigenste oogenblik op de gedachte haar met mijn vroeger zelf doorstane verschrikkingen te verpletteren.

- Hermine, zeg ik onverwachts: hier binnen gaan wij nu het antwoord hooren, of alles gebeuren zal zooals gij het pas zelf hebt gewild.

Met mijn vuist gaf ik een bons op het deurtje. Nieuwsgierig drukte zij het oor tegen de kast. En toevallig, alsof de duivel met mij samenspande, verschoven er twee ijzeren potten, de een over de ander.

Had ik een overwinning behaald? Want waar ik vroeger steeds wachtte tot Ernestine het propje uit een kan of een kookketel verwijderde: nu durfde ik het zelf doen, en het schonk mij zelfs een gevoel van verlossing, wanneer ik mijn hand in de donkere kast binnenstak, de koude melkpot en de braadpan aan te voelen, te bestasten, en er de geheimenis met de vingertoppen, voorzichtig en gevoelig, van te ervaren. Ik stak het papiertje in mijn mond en begon er driftig op te kauwen terwijl ik naar de zolder vluchtte. Beneden huilde Hermine het huis bijeen. Ik hoorde tante Zénobie driftig tegen mijne moeder tempeesten en mijn naam werd dikwijls en heftig uitgesproken. Op de zolder hing het nat waschgoed in de tocht van de

open venstertjes. Het geurde daar heerlijk naar water en versche lucht - en ik duwde mijn rood, lachend gezicht in de zware beddelakens.

Zoo heb ik de eerste keer mijn eenzaamheid op iemand gewroken.

Het bezoek

Het bezoek

Ik kan mij niet meer herinneren, of het op de Sint Niklaasplaats, of in de Wijngaardstraat was dat ik mijne moeder op een zoele avond vergezelde. De benauwde, zoetige geur van waschwater, en het schijnsel van een petroollamp, heb ik van de ingang dezer armemenschenwoonst onthouden. Alle andere bijzonderheden, b.v. langs welke omweg wij dit huis bereikten, zijn totaal uit mijn geheugen weggewischt.

Echter weet ik nog goed, alsof het gisteren gebeurde: ik hield een wondergrote appel in de hand. Slechts éene hand had ik vrij, en daarmee moest ik mij aan een vettig koord vastklampen, wilde ik niet van de steile trap omverkantelen. Hoe vaster ik de appel tegen het lijf drukte, des te meer moest ik mijn evenwicht met een ruk aan het koord herstellen.

Een zonderling man ontving ons in een kraakzindelijke achterkamer, waar men door een open venster een gezicht had op verweerde daken en ergens een verlicht raam. De woorden die hij sprak kon ik niet verstaan; het docht me dat hij

stamelde zoals een klein, onmondig kind. Mijne moeder scheen hem echter opperbest te begrijpen; zij noemde hem 'Janus'.

Ondertusschen had zij haar mantel op een stoel geworpen en de mouwen van haar kleed opgeslagen. De man verdween met zijn bovenlijf tusschen de bebloemde gordijnen aan de muur, terwijl zijn mager achterste en zijn stijve, strak gespannen steltbeenen bespottelijk zichtbaar bleven. Mijne moeder opende de gordijnen en boog zich mede in de geheimzinnige alkove, over een kapot schreierig stemmetje. De man haalde een verschrompeld besje te voorschijn en plaatste het in een leunstoel. Hij goot water in een kuipje; mijne moeder ging op haar knieën zitten, nam een kluitje zeep aan de vingertoppen en begon de voeten van het wijveke te wassen.

Onderwijl mijne moeder haar beschuimde handen rustig bewoog om de als in kramp verdraaide teenen met monsterachtige kalknagels, riep het vrouwtje herhaaldelijk 'oei, madam! oei, madam!' en zij stak de handen omhoog, zoodat ik natuurlijk dacht: moedertje doet haar pijn.

Doch het woord 'madam' werd met zooveel eerbied uitgesproken, en het bovenlijf maakte telkens een stram buiginkje, zoodat ik groote achting kreeg voor de verduldigheid waarmee zij zich onderwierp aan de onaangename gewaarwording van haar voeten in andermans handen te voelen. Ik schonk dadelijk mijn appel weg. Dat het vrouwtje stekeblind was, kon ik echter niet weten; ik liet de appel los toen zij gebaarde alsof ze hem van mij wilde aannemen. Hij viel en rolde uit haar schoot in het plonsende water.

Een leuk pennestokje had ik van Janus gekregen. Het was een eenvoudig glazen buisje, met daar binnen in als vloeiend roode wijn; een wit boontje, als een citroenpit, kon men er op en neder doen in zwemmen. Wanneer ik in mijn 'cahier de calligraphie' moest schrijven, gebruikte ik geen ander pennestokje meer. Ik kon het flodderen, ik stak het in mijn mond en liet er zacht knabbelend de tanden op spelen. Het is toch vreemd, maakte ik me zelf wijs: zie, Elias, hier binnen vloeit roode wijn en de letters die gij schrijft zijn doodgewone zwarte letters, zooals iedereen er schrijft. Schrijf er

roode. Bedrieg u zelf niet langer met armzalige zwarte letters.

- Moedertje, roode inkt, roode inkt!

Maar toen kwam tante Henriëtte mij leeren teekenen. Zij plaatste haar gouden knijpbril op haar ivoren neus en met misprijzen zei ze 'foei' toen zij mijn roode letters zag. Ik deed het citroenpitje op en neder zwemmen om haar humeur te milderen; ze schokschouderde minachtend en, alsof zij een groot mensch toesprak, zeide ze nijdig: 'roode letters, wat een gedacht!'

Toen vertelde ik haar van het stokoud vrouwtje, van de voetwassching en de appel. En tot mijn verwondering bleef tante herhalen: 'maar wat een gedacht!' Doch, nu begreep ik op eens dat haar uitroep niet voor mij bestemd was, want zij bezag me met verbazing en te gelijk praamde haar blik mij om voort te vertellen.

Ik begon de man af te schilderen met mijn aangrijpendste woordenschat; hij begon een soort Johannes de Dooper te gelijken, met grauwwros krulhaar dat hem tot op de schouders hing. Doch ik werd gewaar dat ik hem leelijker maakte dan hij werkelijk was. Hij liep de huizen af met schoensmeer, koperpoets en reukzeep voor keuken-

meiden. Het besje lag de godsgansche dag in de alkove te sluimeren, bij een flesch melk en een pak boterkoeken.

En toen tante Henriëtte eindelijk van uitroep veranderde, met verontwaardiging op mijne moeder doelend, die gelukkig niet aanwezig was, verzekerde zij plechtig, onderwijl zij haar knijpbril tusschen een plooi van haar blouse wegstak: 'dat het onbezonnen, dat het schandalig was.'

Wanneer mijne moeder met gezwollen, aan de vingertoppen sponsigweeke handen thuishkwam, beantwoordde ze mijn nieuwsgierigheid met steeds dezelfde woorden: 'dat zij voor Onze Lieve Heer gewerkt had.' Alhoewel ik mijne moeder in al haar woorden en werken geloofde, toch had tante Henriëtte's houding iets in mij aangeraakt, waar ik te stug voor ben het te bekennen. Ik ben steeds eenzaam geweest. In die eenzaamheid heb ik het glazen pennestokje stuk laten vallen, en met het roode bloed wilde ik mijn handen kleuren om er mijn tantes mee te verschrikken. Maar toen ik de huiskamer binnenkwam, was er een drukte-

makend gesprek aan de gang, zoodat niemand aandacht aan mij schonk.

Op een gegeven oogenblik is tante Henriëtte in een bitter gekrijsch geschoten. Als een hoorn aan geheel de familie heeft zij tusschen de koeken en de broodjes-met-ham, tusschen de kopjes dampende koffie en het ander tafelgerei, haar kleine met kant afgezette zakdoek geworpen. Ineengedruwd lag hij daar als een langzaam ontluikende roode en witte roos.

Toen is tante Henriëtte de kamer uitgesneld.

- Ge moet niets voor mij doen, ge moet allemaal niets voor mij doen, riep ze nog in de gang en op de trap.

Men is dadelijk van tafel opgestaan. Ik bleef alleen naar de bebloede zakdoek turen, in de als uitgestorven kamer, terwijl het huis nog van sussende stemmen vol was.

Mijne moeder was de eerste die terug in de huiskamer verscheen.

- Nu zal ik nog eens zoo hard voor Onze Lieve Heer gaan werken, zeide zij overtuigd.

Want zij had nu ook grooter gunsten van

de hemel af te smeeken, en opdat tante Henriëtte mocht genezen.

Zij heeft het zakdoekje weggenomen en samen zijn wij het in de tuin gaan begraven, als iets heiligs wat men niet meer aanraken mocht.

Flora diabolica

Flora diabolica

Het Paradijs door mijne moeder in een onbewaakt oogenblik met odeurflacons en groenteblederen geschapen: daaraan heeft de Kruidtuin voor mij zijn wonderlijke natuurmystiek te danken. Want de schoonheid van dit eerste opengaan der verbeelding heeft om heel mijn verdere leven zijn scherpe en nijpende cirkel getrokken, zoodat het mij toeschijnt dat elke latere verwondering ook reeds in die eerste te proeven was.

Al bezocht ik de Kruidtuin regelmatig een paar keeren in de week, nooit had ik mij alleen over het heuveltje durven wagen. Eigenlijk geloof ik mij te herinneren dat het heuveltje een niet al te beste faam genoot; want de knusse oude dametjes met hun parasol en de profijtige renteniers met hun ivoren wandelstok hielden zich rustig dichtbij het watervalletje. Ik ontdekte daar de poëzie van doorgerookte meerschuimen pijpen en ouderwetsche juweelen; de levensgeschiedenissen die er, omzichtig maar toch zoo volledig mogelijk werden verteld, deden mij ineenkrimpen van genietende nieuwsgierigheid. Doch op het geheimzinnige

heuveltje hoorde men slechts een paar zotte kindermeiden stoeien en onbewaakte kinderen kropen lustig de boschjes in en uit.

Wanneer ik thans de Kruidtuin bezoek, overvalt me steeds dezelfde sombere stemming wanneer ik omtrent het heuveltje kom; bij het bestijgen voelt men zich bedreigd door het dichte houtgewas aan beide zijden van het smalle wegelken, waar een mufriekende groene foefeling te ritselen hangt; en komt men er van afgedaald, dan staat daar de hoge, witgekalkte muur van het Sinte Elisabeth-gasthuis, met zijn kazerneachtige vensters. Het is niet goed daar alleen te loopen luisteren, want onverwachts kan een wanhopige schreeuw u vermanen en een langzaam uitstervend geklaag blijft u overal, zelfs dagen nadien, tot in uw slaap achtervolgen. Rechts is er een gezellige tuinderij, die erg Henri de Braekeleerachtig aandoet.

Bijna regelmatig als wij er kwamen vond ik in de Kruidtuin een teruggetrokken, weinig spraakzaam jongetje. Zijn linker oog lag een beetje scheel, doch dit hinderde heelemaal niet aan de gratie van zijn te groote hoofd dat hij fier een weinig achterover droeg. Zijn gelaat had een wasgele kleur en zijn oogen waren donkerbruin, zoo-

dat ik somtijds het gevoel had dat zijn oogen smeulend van geheime bedoelingen en uitdagend van hoovaardij op mij stonden gericht. Hij was ouder dan ik, maar kleiner en wanneer hij zijne hand in de mijne legde, talmde ik steeds om met hem mede te gaan, omdat zijn vingers zoo bezweet en onbehaaglijk aanvoelden.

Het is wel gebeurd dat Aimé plots spoorloos verdween en heelemaal in zijn eentje en zonder zich om mij te bekommeren een wandelingetje ging maken. En toen hij mij op een snikheete Julinamiddag over het heuveltje wilde meetronen, en wij waren reeds boven, midden de boschjes die een eigenaardige kleerkastgeur verspreidden: toen heb ik op eens, ik wist eigenlijk niet waarom ik het deed, gearzeld om nog verder door te loopen. Ik had hem willen smeeken mij te laten terugkeeren; mijn tranen beneveldden mijn blik en mijn armen waren dwaas en onbeholpen naar hem uitgestoken. Zonder dat ik er door de geringste vermaning op voorbereid was, had ik het levendig gevoel dat ik hier een verboden weg bewandelde. Doch hij gaf me een flinke duw, die mij als een belediging pijn heeft gedaan.

Wij kwamen op een breede, geplaveide weg

langs het gasthuis. Een man liep daar ongeduldig een cigarette te rooken. Wij slopen voorzichtig voort en we hielden ons zooveel mogelijk onder het ahangend gebladerte verscholen. Op een gegeven oogenblik bracht Aimé me tot staan; hij knielde en wroette met beide handen in de poederdroge grond, als om er iets uit op te delven dat hij daar met zekerheid verborgen wist zitten. Ik vroeg hem schuchter: wat hij eigenlijk zocht, doch hij legde mij met een kwaad en streng gebaar het zwijgen op. En onderwijl hij zoo bezig was beloerde hij de op en neder wandelende man, die daar omhoog iets scheen te verwachten en herhaaldelijk zenuwachtig op zijn horloge keek.

En voor ik goed wist wat mijn oogen hadden gezien, verscheen er een jonge, pralende vrouw, heelemaal in witte gewaden gehuld, aan het open venster van het gasthuis. Ze deed liefderijke teekens naar de man beneden, en als dat zoo een tijd geduurd had, trok zij zich terug en de man is langzaam, omziende, en met een groetende hand in de hoogte, weggegaan.

Aimé had een groote glazen marbel uit de grond opgediept; een stap verder stopte hij hem weer in de aarde en legde er afgevallen bladeren over.

Niemand had op ons achtgeslagen en we hadden goed en veilig alles kunnen afspieden. Hij vertelde me, en ik moest zweren het aan niemand te verraden: dat hij dit trukje reeds meermaals met welgelukken had gebruikt; het gebeurde dikwijls dat er een vrouw aan het venster verscheen, gelijk wij die zóó nog niet mochten zien; want wij waren immers te jóng, fluisterde hij met bevende stem.

Hij was doodsbleek en zijn linker oog lag nu bijna heelemaal dicht. En toen wij het heuveltje weer beklimmen moesten is hij gestruikeld en in mijn armen gevallen.

Monsieur Albéric

Monsieur Albéric

Toen ik op het instituut viool begon te leeren moest ik 's morgens en 's avonds bij Monsieur Albéric, in de 'pianohokjes' gaan studeeren. De muzikleeraar was een blinde; hij droeg een zwarte bril met kleppen van gevlochten zilverdraad, zoodat wij zijn oogen niet konden zien. Naïef fluisterden de jongens onder elkaar: wie of er reeds achter zijn bril had mogen kijken? Maar de groote, opgewonden Bloem stelde een einde aan die dwaze kletspraat en brutaal riep hij ons in het gezicht: dat enkel de lievelingen die oogen te zien kregen.

Monsieur Albéric was een aartsleelijke, dertigjarige man. Hij stak vol scrupules en zijn eenig verzet was een glaasje bier dat hij tersluiks drinken ging bij Arthur, de portier. In de kapel zagen wij hem iedere morgen ter H. Tafel naderen en wanneer we, na het morgenmaal, in het *pavillon de musique* binnenkwamen, geurde zijn adem naar leverworst en look.

Beneden waren er vier à vijf pianohokken; boven bereikte men er evenveel langs een krakende houten gaanderij; daar gingen de 'grooten' stu-

deeren. Als we in dat heiligdom onze intrede deden stonden de deuren vierkant open; elke jongen stapte als een gevangene in het voor hem bestemde celletje en Monsieur Albéric kwam met een zware sleutelbos de deur sluiten. Al gauw rumoerde er een vloed van elkaar schrijnende toonladders, door het gebouwtje, onderwijl wij om beurt les kregen. Het was aangrijpend om te zien hoe onze leeraar, doorrild van maatgevoel, bij een beginneling de maat te trappen stond. Plotseling tot in de overgevoelige krankte van zijn lichaam onthutst door ergens een slordigaard, riep hij kwasi woedend met zijn schorre, overslaande stem het onveranderlijke: 'étudiez votre leçon'. Omwille van een weerspannige kwam hij met lawaai-makende voeten het trapje opgestormd en zijn sleutelbos liet hij rinkelen op de glazen deur, waarachter de plichtige veilig de tong uitsteken kon naar die armzalige schim.

Als hij ons buitenliet mompelden wij een groet, en hij noemde ons zacht ieder bij onze naam. De plots ingevallen stilte had dit beschaamde lijf ontzenuwd; alsof het, enkel geholpen door een aanvurende koorts, zijn besluiteloosheid overwinnen kon. Bezweet, met een verlegen beverige

lach op het pokdalig gelaat, stond Monsieur Albéric vóór de gapende leegte van de verlaten speelplaats. Hij talmde een poos, nam zijn horloge en betastte met de vingertoppen de sterke wijzers en de hobbelige cijferplaat. Eindelijk viel de deur achter ons dicht. Wij konden maar niet te weten komen wat hij uitrichtte als we weg waren. Hij bleef alleen achter bij de slapende, versleten piano's die als doodmoeë en afgereden rijtuigpaarden in de hokjes stonden; hij bleef met zijn popelend leven tusschen de leelijk naakte muren, die hij niet zien kon, heelemaal oor. En vóór het zinken, met lijntjes doorgroefde leitje, ging hij eenzaam gebogen zitten componeeren, terwijl hij misschien op een vies eindje sigaar kauwde.

Olivier Bloem was mijn boezemvriend. Hij was een sterke, mannelijke natuur, zoodat ik me steeds veilig bij hem voelde voor die ruwe, onbehouwen jongens, als er alleen onze instituten bevolken. Bloem had eigenlijk zijn 'kliek' die hij aanvoerde en waar ik geheel vreemd aan bleef; doch wanneer hij zijn zwaarwegend heerscherschap moe werd, kwam hij stil naast mij loopen tijdens de speeluren.

Op de promenade waren wij steeds samen. Ik had een stok gevonden. Wij snelden vooruit en op een eenzame plek, waar wij in ons leven nooit meer zouden weerkeren, hebben wij hem in het zand geplant, met een blad uit mijn cahier er aan vast waar de mysterieuze beginletters van onze voornaam met potlood op geschreven stonden. Bloem heeft daar nooit veel van begrepen, alhoewel hij steeds aan dit spel heeft meegedaan, dat voor mij van een zoo indringende weelde kon zijn, dat ik er somtijds van duizelde. Menig geheimzinnig gedenkteeken hebben wij achtergelaten op de barre, naakte vlakten, in de bosschen, en op de stilstaande wateren hebben wij menig blad papier geworpen, als een vaarwel, als een bittere klacht van uit onze slavernij, aan iemand die daar zeker nooit komen zou. Wij zagen een herder met zijn kudde schapen, een die eigenlijk nergens naar toe wilde, die bleef dwalen over de heide, lijk de wind, de regen en het stof. Of, wij zagen een kreupel en wrak woonwagentje in een dreef, een mager paard, een hond, emmers, ketels en waschoed. Als het 's nachts stormde heb ik dikwijls aan het woonwagentje liggen denken: het kon opgenomen en in een wervelwind van de aarde wegge-

vaagd worden, zoals de vurige paarden van de profeet Elias.

Op het privaat van de slaapzaal was de nacht wonderlijk om te hooren. In de hoogte tochtte een tuimelraampje; ik liet het steeds openstaan en beluisterde de vage, verwarde geruchten van de kleine, slapende provinciestad. Ieder halfuur kon men daar de torenwachter op zijn hoorn hooren blazen. Ik dacht aan het stadswapen met het springend hert, op de muren van de tooneelzaal; de houtgravuren in de boeken van mijn vader hadden mijn verbeelding gerijpt en het viel me niet moeilijk van romantische landschappen te droomen. De nachtkou zeeg door mijn nachtgoed. Ik werd zeer bedroefd. Ik begon aan mijn thuis te denken.

Toen wij voor de promenade onze caban gingen halen: onopgemerkt was Bloem mij achterna gekomen. Wij bevonden ons in de magazijnachtige kleedkamer, in een van de nauwe gangetjes kleergoed waar bij poozen een jongen, onverwachts van tusschen de overjassen en costumes, te voorschijn kwam.

Als wij goed alleen waren fluisterde Bloem mij vertrouwelijk toe - dat de knechts Monsieur Albéric uit het 'pavillon de musique' hadden weggedragen.

- Bah, wat een kreng, riep hij uit terwijl zijn hand een gebaar maakte alsof hij een borrel door het keelgat goot.

- Luister, sprak hij na een poos: ge moet niet zoo dikwijls bij hem gaan studeeren; hij valt van de eene verliefdheid in de andere.

Wij bleven niet langer tusschen het kleergoed lanterfanten en nadenkend verscheen ik naast hem op de speelplaats waar de rangen gevormd werden.

Het was een onweerachtige namiddag. De surveillanten zouden ons vandaag niet ver laten gaan en zoo gauw wij buiten de stad waren werden de rangen ontbonden. Bloem kwam zwijgend naast mij loopen. Langzaam gingen de jongens verder. Misschien konden wij nog een paar uur rondloopen alvorens het onweer losbrak. Het getrappel van de schoenen op de steenweg was niet bij machte de stilte van het wachtend landschap te overstemmen. Ik had waarlijk geen contrôle meer over de duur dat we reeds onderweg waren. Men had ons de steenweg doen verlaten, en wij

waren links afgezwinkt om reeds de terugtocht aan te vangen, langs een stemmige, met wagensporen doorgroefde boschweg. Weldra kwamen wij op de vlakke, waarvan ik mij niet herinner er voordien te zijn geweest. Een lucht met dreigende wolkengebergten was inmiddels opgestaan en daaronder woeien de doorzichtbare nevelflarden, als vliedende schoorsteenrook. Er begon iets over de grond te ritselen. Hoog in de lucht naderde een sterk metalen geruisch. Het was de wind die ons op minder dan geen tijd met geweld overviel en onze troep waaiende cabans als bij tooverslag aan klapperende vledermuiswieken deed gelijken. Plots sloeg er een nijldige dichte regen over ons neer. Het was angstwekkend donker geworden en wij waren als omhuld met een wonderbare nacht waar de stalen regen door glinsterde en ruischte. Toen ging er een jongen aan het draven; hij werd door twee andere gevolgd en op eens sloeg heel de bende verschrikt op de vlucht. De een stormde de ander achterna, de bosschen te gemoet, waar wij toevlucht zochten. Onder de dennen werd de geeselende slag van de regen door de kruinen gebroken en wij leden niet meer van de scherpe striemen op ons gezicht.

Onder de doornatte zware cabans liepen wij doelloos rond zonder ons nog om de luide en strenge bevelen van de surveillanten te bekommeren. Plots viel er een korte, krakende donderslag, vlak boven ons hoofd. Het bosch had een paar seconden in een verblindend licht gestaan en onder de geweldige losbarsting van lang aanhoudend dondergerommel was de nacht weer rondom ons dicht gevallen. In paniekstemming renden wij als wegschietend kiezel in alle richtingen. Het begon nu nog zwaarder te regenen. De kap over het hoofd, voorovergebogen zwierven wij door het bosch; ieder trachtte zich naar de ingeving van zijn instinct te redden uit die onverwachte lentestorm. Eindelijk hadden we de boschrand bereikt, en wij zagen vóór ons een uitgestrekt, doezelig-grauw weiland, waar runders neergevlid lagen in de plassende zondvloed. Met een ruk keerden de voorste jongens zich om, terug het bosch in; er ontstond een gewarrel van woest tegen elkaar aanbotsende lijven. De surveillanten schreeuwden boven het onweer uit en spanden zich wanhopig in om ons van onder de boomen op de open weide te krijgen. De jongens, in woede ontstoken, huilden en stampten, en gingen te keer alsof er een

oproer uitgebroken ware. Eenigen weerden zich hardnekkig en in een razende jacht scheidden zij zich af van de hoofdgroep, die hulpeloos in de weide was gelopen en daar thans zonder wil het eind stond af te wachten. Een surveillant snelde de wegloopers achterna en weldra waren zij uit ons gezicht verdwenen.

De regenvlaag nam af in geweld; een rosse bliksemschicht scheurde voor het laatst de wolken open; wij kwamen in een troepje bijeen, uitgeput en zonder wil. De runders klaverden overeind en in een aureool van blauwige smoor gehuld kwamen zij beurelend op ons afgewandeld.

Onze groep stond door overstroomde weilanden ingesloten; hand in hand vormden wij kettingen en wij waren verplicht door het water te waden. Bloem was gedurende heel dit avontuur geen stap van mijn zijde geweken. Zijn arm lag rustig en beschermend om mijn schouder en wij liepen zoo lange tijd naast elkaar, tot we eindelijk in een kasteeldreef op een ons onbekend landgoed uitkwamen. De surveillant trachtte zich te oriënteren; hij ondervroeg de jongens van de streek, maar niemand herkende de omgeving; wij waren verdwaald.

De frissche geur van jong eikenhout woei ons tegen. Onze aandacht werd door een ruiter gewekt; hij sloeg een zijweg in en we zagen hem op zijn stormende schimmel naar de verte hollen, waar, achter de bosschen, een hoog opblaiende brand woedde.

Eindelijk vingen wij de thuismarsch aan, onze voeten loodzwaar met de beslijkte schoenen, koortsig als verslagenen. Op de steenweg liepen wij weer in gelid. De avond begon vroeg te vallen. Bloem liep in een van de laatste rijen terwijl ik aan het hoofd van de bende, als een slaapwandelaar voortstapte. Ik heb een bladje uit mijn zakboekje gescheurd en, zonder er naar te kijken, onder mijn caban verborgen, er een billet doux op gekrabbeld. Het was misschien totaal onleesbaar wat ik schreef, het had geen zin en ik wist zelf niet wat mijn letterteekens beduidden.

Als kind drukte ik mijn lippen op een steen en ik was zoo dwaas mijn vernederingen hem te willen influisteren. Nadien sloeg ik hem met hamerslagen stuk, en onder mijn stampende hielen vergruizelde ik de monsters van mijn pijn, die hij van mij in bewaring had ontvangen. Zou ik later deze landschappen weder komen doorgedwaald? Het

papiertje ontglipte aan mijn vingers. Het warrelde weg, gedragen op de wind, naar het onbekende, vreedzame en eeuwige, waar het in nacht en kou zou vergaan.

Geheel de week was ik niet bij Monsieur Albéric gaan studeren. Toen ik genezen was heeft hij mij met blijde verwondering ontvangen. Hij opende mij zijn eigen werkhokje op de gaanderij, en ik voelde me de eerste oogenblikken ongemakkelijk tegenover zijn vriendelijkheid. Voor het venster stond een tafeltje met ordelijk gestapelde cahiers beladen. Waar onze 'problèmes' met dunne, verbleekte inkt geschreven stonden, waren thans de puntjes van het Brailleschrift geprikt. Aan de stoelleuning hing een bruine rozenkrans.

Ik opende de vioolkist. Met hoge schouders van bedeesdheid was mijn leeraar in de deuropening blijven staan; hij beluisterde mijn handen aan het snarendoosje en vroeg naar de viool die hij tegen zijn houten borst gedrukt, met gespitste vingers stemde. Hij probeerde een paar akkoorden en verstrooid bleef hij wachten op een antwoord, dat nergens vandaan kon komen. Ik durfde mij bijna

niet verroeren, want telkens als ik een beweging maakte docht het me dat er op zijn gelaat iets veranderde, iets dat hem zoet deed glimlachen naar een verre geestenwereld, waar het op dit oogenblik heel schoon voor hem moet zijn geweest.

- Monsieur Albéric, aarzelde ik te fluisteren; en ik voegde er geniep een paar woorden aan toe, nu het beeld van Bloem plots in mijn gedachten te spotten stond met deze ongelukkige.

- Monsieur Albéric, gevoelt u zich onwel? vroeg ik geveinsd.

Hij opende zijn mond, zijn purperen lippen trilden, maar enkel zijn vunze adem kwam tot mij. Na een poos stak hij het instrument vooruit; waar hij de vioolhals losliet was een langzaam wegzoelende zweetvlek. Toen deed hij een stap in mijn richting en ik hoorde zijn sidderend heesche stem tot mij spreken; maar het ging alles zoo gauw en onverwachts dat ik niets kon verstaan. Hij boog zich naar mij. Hij had zijn roode zakdoek genomen, dopte er onhandig mee achter zijn bril - en toonde mij zijn afschuwelijke martelaarsoogen: karmijnen streepjes, als steekwonden van een lans, zonder oogappel meer, zonder leven dan een zenuwachtig bewegen van de op elkaar gedrukte, vochtige

oogranden. Hij liet de bril weer op zijn dikke, aardbeiachtige neus vallen, snoot in de open roode zakdoek en alsof hij met elke voet een ontzettend zwaar gewicht van verdriet voortsleepte, heeft hij zich verwijderd. Zijn sleutel knarste in een slot. Beneden stond hij lijdzaam de maat te stampen.

Ik had geen lust tot werken; ik voelde mij ondragelijk heet en weerspanning worden. Op dit oogenblik was ik in staat Bloem en Monsieur Albéric te vermoorden en het instituut in brand te steken. Ik heb de viool op het tafeltje achtergelaten, onder het kruis met de palmtak. Het hokje was open gebleven. Toen ik reeds beneden langs de deuren sloop en hij mijn aanwezigheid gewaar ging worden, ben ik met een sprong ontkomen.

Op de speelplaats bleef ik rondwandelen tot de jongens uit de klas kwamen; in rang schoven zij naar de refter voor het avondmaal.

Georgina

Georgina

Wij waren reeds aan tafel voor het avondmaal, toen Georgina voor het eerst bij ons aan huis kwam. Het gebeurde omtrent mijn twaalfde jaar en zij was hoogstens zeventien. Zonder op iemand van ons acht te slaan (ze was vergezeld van een oude, beproefde vriendin mijner moeder) trok ze met breede gebaren haar mantel uit; zij ging tegenover mij op een stoel zitten, alsof zij het altijd zóó bij ons gedaan had, en liet haar twee witte armen langs het lijf hangen, gelijk een naïef kind zou gedaan hebben om te doen opmerken hoe moe het was. Voorts herinner ik mij niet meer wat er die avond met mij zou kunnen gebeurd zijn.

Zij maakte, in het licht van de avondlamp gezien, een zonderlinge indruk op mij en ze verslond me met onvergetelijk-verwilderde blikken. Haar kleed was ongewoon romantisch; later heb ik ongeveer dezelfde toiletten ontdekt op de schilderijen van Angelica Kauffmann. Zij had oogen als van iemand die honger lijdt, en het was een griezelig-geniepe weelde voor me wanneer zij haar sterke, als verwoede blik op mij rusten liet. Heur

hals was velijn en haar bloote armen waren als zware, ivoren melk die men met de vingertoppen aanvoelt. Lesgeven deed ze mij feitelijk niet. Ze speelde voor haar genoeg een étude van De Bériot of een romance van Vieuxtemps. Op mijn studieboek schreef ze een paar keeren haar naam, met groote driftige haakletters, en zij amuseerde zich met boven elke noot het cijfer van de vingerzetting te krabbelen.

Ik begrijp niet goed wat Georgina, die zeker een niet alledaagsch meisje was, bij ons eigenlijk doen kwam. Mijne moeder sprak weinig met haar en liet begaan. Zij kwam onregelmatig en naar believen, als een wonderlijke bezoeker somtijds in de avonduren, en telkens bracht zij een atmosfeer van vogelen, sterren en bloemen in de kamer. Haar wit, aan de hals vierkant uitgesneden kleed met rose en blauwe korreltjes bedrukt; de korte poefmouwtjes als ballonnetjes aan de schouders en haar dunne, blanke armen met een schemerige blauwe ader onder het mat, doorschijnend vel - het was alles bij de eerste oogopslag verrukkelijk, iets liefs en weemoedigs, om er aan te denken bij valavond als het zoetjes regent tegen de ruiten. Zij sprak me ook altijd vriendelijk toe, zoo vertrouwelijk en mij intiem-aangrijpend gelijk nog

niemand, zelfs mijne moeder niet, het voordien had gedaan. Als Georgina was geweest had ik telkens hoofdpijn; zenuwachtig liep ik het huis op en neer, in een verveling waar ik geen weg met me zelf wist.

Mijne moeder was opgestaan en liet ons een oogenblik alleen. Met een schok onderging ik plotseling het dreigement van de door mij toch goed bekende kamer. Ik zag de stoelen als biechtgeheimen om ons heen; de tafel legde een afgeteekende schaduw schuin op het tapijt. Ik voelde aan mij zelf dat ik lééfde, en het was tevens alsof er een vreemde binnen mij te loeren zat. Georgina ging op het balcon, hare viool in de hand. Aan de overkant stonden twee jonge bureelbedienden in een open venster haar te begroeten. Het was een vreemd-lauwe Septembervormiddag. Zij had de jonge heeren opgemerkt en met opzet ging ze op het balcon, kwasi mijmerend en verstrooid naar de dingen kijken die op straat gebeurden. Een grievend verdriet sloeg een houw door mij; ik werd als met blindheid geslagen en een oogenblik voelde ik zelfs geen grond meer onder de voeten. Georgina keerde zich eindelijk naar mij om, en langzaam vloeide het bewustzijn weer in mij binnen, als een warme vloeistof in een

ijskoude beker. Misschien is ze toen voor mij geschrokken, alhoewel ik dit niet aan haar wijze van doen heb kunnen merken, want zij legde een afstootende zelfbeheersching aan de dag. Het docht me dat zij naar woorden zocht om zich te verontschuldigen, terwijl ze mij als verslond met haar smeulende, bij tijden bliksemende oogen. In haar muziektasch is ze zenuwachtig beginnen zoeken en er woeien een paar losse muziekbladen met ezelseoren op de grond. Ze is op mij afgekomen. Ze heeft mij een gekleurde reproductie van Rubens' Helena Fourment geschonken. Dwaas en onthutst stond ik er mee in de hand, en toen ze zag dat ik er heelemaal geen blijf mee wist, nam zij het plaatje en verborg het gauw in mijn vioolkist. Haar armen hield zij opgeheven en ik zag haar blonde handpalmen naar mijn bonzend hoofd toegekeerd; en ik dacht er een lichtschijn in te ontwaren, gelijk die waar de heiligen mede staan afgebeeld. Zij was in verrukking stil beginnen lachen, terwijl ze mij in de kamer achtervolgde.

Ik weet niet waar ze gebleven is; nooit heb ik haar weergezien. Zij is maar een schaduw, die voor mij verloren is gegaan.

Margaretha-Elisabeth

Margaretha-Elisabeth

Te Amsterdam, in het Rijksmuseum, had ik lang vóór het schilderij van Anton van Dyck gestaan: Prinses Maria van Engeland en Prins Willem II. Een mij benauwende, tot dan toe slechts vaag vermoede levensweelde heb ik, in die nochtans eenvoudige voorstelling, als bij tooverslag ontdekt. Een bekoring en een weemoed gingen er van uit, schrijnend bijna en ongeneeslijk teêr; om er al de andere openbaringen van mijn jonkheid bij te vergeten. Het kindbruidje, met de misleidende doezeling van gelatenheid, op het in waarheid bevreesde en gewaarschuwde wezen. De oogen van de niet zoo bedachtzaam fiere, maar gevoeliger aangelegde bruidegom, door overvloed en verbeelding te vroeg bedroefd, zooals ik nadien Karel van de Woestijne's oogen heb leeren kennen op een foto - neen, ik zag niet meer de prachtlievende kleedij; ik zag hetzelfde aangezicht op het schilderij als datgene dat van binnen uit mij de mooie prins aanstaarde.

Toevallig dezelfde dag kwam Margaretha mij een boek brengen. Zij praatte met mijne ouders en

tijdens het gesprek heeft ze mij niet één keer aangekeken; ik voelde dat ze met opzet koel jegens mij was. Ik sprak haar van het schilderij, doch liet haar niets van mijn ontroering merken.

- O, riep ze plots in verrukking uit: het jongetje, het jóngetje....

Maar oogenblikkelijk daarop voelde zij zich om haar geestdrift verlegen worden en ze werd opvallend stil. Op haar stoel gezeten, zonder dat ze mij durfde aankijken, zeide ze zacht: dat ik het nog weer moest gaan zien. 'Beloof het me dat je er nog weer naar kijken gaat, vóór je vanhier vertrekt,' drong ze aan. Zij had een smal gelaat en haar kaken waren blauwachtig-rood gekleurd; heel haar lichaam was in afwachting om zijn kracht in liefderijke zorgen weg te schenken aan iemand waar ze eens zou gaan van houden, op een tijd des levens die heel nabij voor haar was. Zij stond broos als onaanraakbaar, somtijds alsof haar lijf versteven en bewegingloos was; dan waren haar oogen ongemeen helder en starend en zij gebruikte geen woorden meer om tot ons te spreken. Zij droeg een eenvoudig grijs, met rose stippeltjes bezaaid kleedje, een breedgerande stroohoed en aan haar mouwen waren kleine kanten manchetten.

Eindelijk is ze van ons weggegaan, en het boek dat ze voor mij had meegebracht, heeft zij zonder zich te verklaren weer teruggenomen.

Eigenlijk begreep ik niet waarom Margaretha het boek niet bij mij achterliet, want ik merkte maar al te wel dat er opzet in het spel was. De volgende Zondag wandelden wij in het onvruchtbare, steedsche tuintje van haar thuis. Het was nog licht buiten. De vreemdheid van de omgeving, de geur van steen, ijzerroest en verwelkend onkruid in de valavond: ik werd door een eenzame innigheid overstelpt die me aan heel vage dingen peinzen deed.

Onverwachts zeide Margaretha: weet je waarom ik het boek niet bij jullie gelaten heb? - Ik was niet het minst op haar vraag voorbereid, zoodat ik, verlegen, het antwoord schuldig bleef.

- Ben je nog weer naar het Rijksmuseum geweest? vroeg ze na een poos. Ze stond voor mij en ze sprak me toe, vragend en zich in vragen wegschenkende, zoodat meer dan haar woorden het konden doen heur beestem mij verklaarde welk een ongewoon meisje zij was. 'Als je maar ééns het jongetje goed bekijkt dan hoef je het boek niet meer te lezen.' En toen ik zwijgen bleef, voegde

ze er nog aan toe: 'al wat ik wilde dat je weten zou ligt er in vervat, veel mooier nog - en écht.'

Als we nadien nog vele malen naar het Rijksmuseum gingen en we kwamen voorbij Prinses Maria van Engeland en Prins Willem II, heb ik telkens moedwillig de oogen gesloten. Ik durfde niet meer weten het gebaar van de hand en het droefgeestig gelaat van de bruidegom. Want ik wist dat er een angst in mij broeide, die me totaal vertroebelen zou, als ik nog één keer zag - hoe mooi hij was.

In memoriam

In memoriam

- Een vroege ochtend in de maand Mei, had ik in de Sint Augustinuskerk de H. Mis bijgewoond. Een sombere gestalte zweefde rakelings langs mij heen, op het oogenblik dat ik mijn hand naar het marmeren wijwatervat uitstak. Vóór mij daalde de onbekende de trappen af, en met het moedeloos gebaar van iemand die ontgoocheld de armen omhoog steekt om ze even teleurgesteld langs het lijf te laten neervallen, ontplooid die zonderlinge man de zwarte vleugelen, gelijk een keizerlijke adelaar. Spoedig, langs de huizen wegscherend, was hij uit mijn gezicht verdwenen.

Het was mooi weder. Reeds lang had ik mij voorgenomen de groote havenwerken aan de Kruisschans te bezoeken, zoodat ik er vandaag op uittrok. Ik ging naar de Schelde.

Gelig en grauw was de verte, bijna dicht van nevel; men vermoedde meer dan men ze zag, het kerktorentje van Austruweel en de silhouet van een driemaster. De bruine modderstroom scheen op het eerste gezicht een beweginglooze, geronnen massa, waarin het paalwerk stond ge-

plant. Het was veel te stil aan de haven en men had zich op een Zondagmorgen gewaand.

- Toen ik bij valavond vermoeid langs het Koning Willemdok naar huis keerde, vlak bij de brug, merkte ik een kleine cargoboot, kostbaar rood van roest, alsof zij in de late, zwakjes doorgedrongen zonnestralen te dromen lag. We waren reeds half Mei, en nog droeg het pas binnengeloopen vaartuig een denneboompje in de mast als herinnering aan de Kerstviering op zee. Een paar oogenblikken was ik blijven kijken naar het mooie vredesymbool, toen ik op eens de gevleugelde man uit de Sint Augustinuskerk op de kade voor mij ontwaarde. Hij was in een ouderwetsche koetsiersjas-met-een-mantelke gehuld, en tot over de ooren stak zijn hoofd in een wollen muts, alsof we ons in het putje van de winter bevonden. Wat mij echter verwonderde: de adelaarswieken waren verdwenen en ik zag nu enkel de korte armen van de man als armzalige vleugelstompjes, waarmede hij zich op de borst sloeg om een hoestbui te onderdrukken. Toen hij zijn gelaat ophief, zag ik tot mijn verwondering dat hij een neger was.

Aan zijn voeten stond een kevie met papegaaivogeltjes, gelijk er op de kermissen te zien zijn: op een wenk van de kleine tooverroede pikken ze een rose briefje uit een doos: in een rijmpje wordt uw toekomst voorspeld, en ge kunt er eens hartelijk om lachen. De vreemdeling nam de kevie op en klom aan boord van het vaartuig.

Strompelend liep hij over de door elkaar geschudde deklust; ten slotte ging hij op een stapeltje planken zitten en begon op een mondharmonica te spelen. Een schuchtere, weemoedige muziek ruischte van tusschen zijn op het instrumentje samengevouwen handen, wonderzoet en van heimwee begeerlijk naar verre, onnoembare dingen. Weldra verscheen er een rauwe, roode watergeus, en op weinig tijd waren er zoo zeven om de speleman vergaderd. Zij zongen het deuntje mee en hun breede lichaam wiegde op de maat van het langzaam, droef gezang. Toen boog er zich één over de kevie, en toen nog een ander. Ze stonden een oogenblik als verpletterd nadat zij het briefje gelezen hadden. Alleen de mondharmonica bleef door de schemering koeren.

- En, waar is *Zij* gebleven? schreeuwde de ontgoochelde matroos.

De broze muziekdraad werd oogenblikkelijk afgebroken. De neger zeide met zingende stem, en er was iets onnatuurlijks in de voordracht van het vers:

*De kapitein vroeg mij om vuur.
Ik schonk hem Venus, plots en puur.
Hij float: of zij moest weder heeren?
Wij spraken af op liefdesuur.*

De matrozen jouwden hem uit; zij namen een dreigende houding aan en één was er bij die als een bezetene boven al de anderen uitschreeuwde: 'maar ik versta u niet; maar wàt wilt ge daarmee zeggen?'

De neger stak zijn twee handen op, als een gestrafte schooljongen, en op dit teeken kwam er een beetje stilte. Duidelijk en fier kwamen zijn woorden tot mij:

*Gij hebt ons tot uw vreugd geschapen,
Heer, laat ons niet van honger gapen.
- De honing krijgt een marm'ren graf.
Ik zal wel zonder eeuwig slapen.*

De woede van het zeevolk barstte los in een vervaarlijk geroep en samen zongen zij uitdagend:

Een - twee - drij
Wij zijn de Maatschappij.
Het schip drijft zonder kolen;
Wie heeft het ons bevolen?
Een - twee - drij
De vossen hebben holen
Een - twee - drij
Wie doen ons eeuwig dolen?
Wij zijn de Maatschappij.

Wat die uitgalmingen betekenden, is mij steeds een raadsel gebleven.

Er werd onmenselijk wreed gevochten op het schip. Alle zeven reuzen sprongen recht; de neger werd vastgegrepen en met een krachtige zwaai over boord geslingerd.

- Heel die geschiedenis had zich bliksemsnel afgespeeld; als een steenen beeld bleef ik op de kade naar het spookschip in de Meiavond staren. De lantarens waren nog niet ontstoken onder de afdaken, waar massa's katoenbalen als stompe olifantenrompen te dutten lagen.

Aan boord liepen de matrozen, radeloos na de bezinning, heen en weer als bezetenen; zij wierpen

een reddingsgordel naar de drenkeling uit. Op dat eigenste oogenblik was er enkel het geplas van stokken in het water te hooren. Een roeibootje was inmiddels uitgezet; twee gestalten bogen zich zoekend over de donkere plas waar de neger was in ondergeplonsd. Het water had zich onverbiddelijk boven zijn prooi gesloten.

Na de eerste ontsteltenis liep ik weg om hulp; in een tolwachtershuisje belde ik de waterschout op en schreeuwde een paar verschrikkelijke woorden in de telefoon.

Vergezeld van twee gewapende tolbeambten snelde ik terug naar de plaats van de misdaad. Er hadden zich groepjes nieuwsgierigen gevormd, maar niemand van de omstaanders was als ik getuige geweest van het drama dat zich hier had afgespeeld. Dichtbij een stapel stinkende huiden, in het schijnsel van een scheepslantaren, zag ik een lichaam op de grond uitgestrekt liggen, onder een zwart opbultend zeil. Een schrikaanjagende reus hield het licht in de eene en een rose, verfrommeld papiertje in de andere hand; ik herkende in hem één van de daders. De tolbeambten, aan wie ik nog geen bijzonderheden over het duivelsch geval had meegedeeld, hielden de omstaanders op

afstand. Wij stonden dus zoo goed als ingesloten in een kring van zwijgende, onbeweeglijke mensen. De geweldenaar zag mij recht in de oogen. Zijn blik doorboorde mij. Een paar malen ging zijn mond open en toe, alsof hij tegen een benauwdheid worstelde. Een heesch gebrul deed mij wit worden van schrik.

- De philistijnen hebben ons zot gemaakt, huilde hij als een bezetene; de philistijnen hebben het ons altijd voorgedaan!

Zeker had de kerel het verstand verloren. Hij deed een stap in mijn richting. Hij was niet dronken; enkel zijn ingehouden woede deed hem wankelen en op de grond stampen. Door het zien van bloed alleen was hij tot bezinning te brengen. Bewust van het groot gevaar dat me bedreigde maakte ik van de duisternis gebruik om te ontsnappen. In gebukte houding rende ik achter katoenballen en opgestapelde olievaten weg; ik sprong over wagens; struikelde over rinkelende kluwens ijzerdraad. Eindelijk was de blinde muur van het Stapelhuis bereikt. Ik vluchtte in de richting van de Italiëlei, waar ik me aan een voorbij snorrende autobus vastklampte om aan mijn achtervolger te ontsnappen.

- In mij bleven onstilbaar die krankzinnige woorden nagalmen: 'de philistijnen, ik herken ze allemaal aan hun wit gezicht!'

Ik gelukte er niet in de betekenis van die uitroep te doorgronden, en nochtans was ik niet gerust omtrent het duister kwaad waardoor hij werd ingegeven. Ik voelde me gebroken, als na een bovenmenselijke krachtinspanning; uitgeput viel ik op mijn bed, als een wrak waar de golven mee spelen.

- Hoe groot was mijn verwondering toen ik de volgende dag in de avondbladen las, hoe die, op zichzelf raadselachtige zaak, nog geheimzinniger gevolgen kon hebben. Op de ongelukkige had men een dagblad gevonden waarin een politiebericht met blauw potlood omstreept was. Daarin werd de oplichting meegedeeld van het meisje E. dat naar alle waarschijnlijkheid door handelaars in blanke slavinnen, ontvoerd was. Tot een huiszoeking in de woonst van de neger werd overgegaan. Het moet een vochtige kelder geweest zijn, ergens in een slecht befaamde matrozenwijk, waar men niets gevonden heeft dan een hoopje

afgeknaagde beenderen, vischresten en een handvol verpulverd pakpapier. Hier had de neger gehuisd met een meisje van lichte zeden. 's Avonds lagen de straatridders als bedwelmd aan de keldermond te luisteren naar de zachte muziek, die bijna subliem van een verloren vaderland vertelde. Onder de steenen wenteltrap legde men beslag op een doodgewone bierflesch. Bij nader onderzoek was er een lange strook papier uit te voorschijn gekomen, beschreven met fijne, eigenaardig gevormde letters. In de Vlaamsche taal stond er op geschreven:

13 October. - Eurydice vrijgekocht. Ik heb het losgeld op tijd bijeengeschaapt. De barman uit 'De Zevende Hemel' heeft haar aan mijn liefde teruggeschonken, op voorwaarde dat hij oogenblikkelijk aanspraak op haar maakt wanneer ik E. in het gelaat durf zien of haar zou pramen de geheimen van zijn etablissement te verraden. Ik heb deze overeenkomst met mijn bloed onderteekend.

Bij het lezen van zulk een onsamenhangende onzin werd ik getroffen door een alle verbeelding trotseerende zedenverwildering. Toen ik met de verdere inhoud van het dagboek kennis maakte,

hield ik die voor het gestamel van een monsterachtige gek.'

29 October. - Hoelang zal ik de beproeving moeten doorstaan? Soms beeft er op mijn lippen een ingehouden vraag: uw verleden, Eurydice, zeg mij uw vernederingen? Het wederzien der geliefde gaat met een wrange teleurstelling gepaard.

5 December. - Wij hebben geen vuur. Achter mijn rug, als achter een dikke muur, ligt zij verborgen. Ze vraagt me naar geen liedjes. Zij snuift gulzig een waarlijk verleidende geur op en zegt: 'ik riek pataten met kazakken, ik riek panharing.' Zij stompt me in de zijde, als wilde ze zeggen: gij, ge geeft me niets te eten.

6 December. - Van de liedjes komen geen centen. Er blijft enkel de eer. Maar ik heb de laatste postzegels verkwanseld om een liedje aan Meneer Alphonsus te sturen, opdat hij het in zijn 'Muzenspeelding' zou afdrukken. Nu kijft ze: dat ik ons geld heb verdaan, want Meneer Alphonsus zwijgt als een visch. Geen roem. Geen trotsche bloem. O Goden, er blijven mij niets dan honger en liefde. 'Maar ik heb mijn jong leven gewijd aan de Schoonheid en de Liefde.'

12 December. - E. is zeer onvoorzichtig geweest. Ze is ongeduldig en gram. Wij liggen nu reeds dagen lang

in de winterkou als verworpelingen. Wij hebben een miauwende kat. Gelukkig voor ons gooien de burens eten binnen voor het arme beest. Ik roof al dat eten. De kat zal binnenkort razend van honger tegen het gewelf van ons appartement opvliegen.

13 December. - E. prikkelt mij zonder aan de gevolgen te denken.

24 December. -

*Mijn heug'nis wordt een bloesemwind.
Ik ben een aap. Gij zijt mijn kind.
Vriend, gaan wij in de boomen sterven?
- Gij hebt mij nooit zoo hóóg bemind.*

25 December. - Deze nacht is het onvermijdelijke gebeurd. Terwijl de Kerstklokken over de stad galmden, in het holst van de nacht, heb ik haar bitterschoon gelaat, haar aangezicht waar ik steeds van gedroomd heb dat het van gepolijst koper en parelmoer was gemaakt door de Goden; haar staalhard en bij plaatsen week als zonnebloemen openbloeiend wezen, heb ik met mannegeweld naar mij toegekeerd - en ik heb haar gezien. Maar toen hield ik niets meer over van wat ik zoo dikwijls, smekend en verlangend, verheerlijkt en bezongen heb. Op het eigenste oogenblik was mijn Eurydice verzwonden en er zijn mij enkel gal en wanhoop overgebleven. Mijn ziele-

welzijn is in gevaar. Uit deze smart zal ik nooit meer kunnen ontwaken. Maar ik zal de onderwereld in vlammen zetten.

Ondertekend: *Orpheus*.

- Helaas, hier waren dan de ontboezemingen van een ontgoochelde jonge man; walg en ironie hadden zich meester van hem gemaakt. Zijn moordenaar beschuldigde de 'phillistijnen' en hij stuurde 'Meneer Alphonsus' bedekt verwijten toe. Ik begreep geen van beide. De dagbladen die een rubriek 'Kunst en Letteren' hadden, brachten roerend hulde aan de nagedachtenis van de ongelukkige. Met instemming en bewondering werden de door hem vervaardigde teksten, voor de briefjes van zijn papegaaien-orakel, afgedrukt. Doch aangezien ik niet van letterkunde houd, hebben ze, voor zoover, geen waarde voor mij.

Over het gebeurde heb ik gezwegen als een graf; ik ben er met de schrik afgekomen en mijn smetteloze naam is niet in de moordkronieken vernoemd geworden. Ik heb dus, ééns in mijn leven, het duel der onsterfelijken bijgewoond.

- Soms, wanneer ik 's avonds alleen thuis ben, en ik heb lang en gespannen zitten werken, verschijnt me Orpheus met de zoete, moede oogen. Dikke zweetdruppels parelen op mijn voorhoofd en ik doe teeken met de hand om hem te beduiden: dat hij mij met rust moet laten.

Maar hoe zeer ik mijn best doe om hem weg te denken, hoe zeer ik de ooren stop - woord na woord verneem ik het versje dat hij lispelt. Zonder het zelf te willen, als op bevel van Lucifer, zeg ik hem schreiend achterna:

De wormen hebben mij miskend:

'hij is die bitter-zoete vent.'

De menschen deden mij versmoren.

Mijn ziel is kauwgom voor 't serpent.

De morgen van zijn sterfdag is hij naast mij ter H. Tafel genaderd. Waarschijnlijk heeft hij in staat van gratie de geest gegeven. Maar ik bid voor hem, ik bid voor hem.

De man in de mist

De man in de mist

Maar pas lag mijne moeder, na een zware borstoperatie, bloedend op haar sponde uitgestrekt toen ik in de kliniek aankwam om nieuws over haar te vernemen. Een totaal ander, want geheiligd wezen dat mij nauwelijks herkende, staarde mij aan uit een verte-van-leven waar het eindige in het oneindige begint te vervlieten. Ik vergeet de armzalige aanblik niet van haar eenvoudige kleeren aan de kapstok, die nu blijkbaar haar eigen kleeren niet meer konden zijn; want een geheel andere, naar mij docht natuurlijke gehechtheid aan de eeuwigheid bevrijdde mijne moeder van haar verleden. Haar ietwat scheefgelopen schoenen, haar mantel, haar hoed: ik zou haar met die dingen aan niet meer durven begroeten.

Weer dadelijk moest ik onderweg naar een sanatorium in de Antwerpsche Kempen, waar de electricentrale door een ontploffing verwoest was.

Het hoeft nauwelijks gezegd dat ik in zulke omstandigheden mijn taak als dwangarbeid beschouwde. Mijne moeder verkeerde in stervens-

nood; zij was oud geworden aan een leven van opoffering en kommer om mijn studies te bekostigen; nu ik meer dan ooit bij haar moest waken, werd ik door mijn harde dienst van haar weggerukt, door de plichten van een staat die zij mede voor mij had helpen veroveren.

De lange weg van de kliniek naar de middenstad, dwars door de guurste burgersbuurten van Antwerpen, legde ik te voet af om uit mijn verdooving te ontwaken. Na een ongemeen strenge wintertijd was de dooi onverwachts ingetreden; het was benauwend lauw en de donkere huizen stonden met doezelig vervaagde daken tegen de als een gloeiend koolvuur roode avondlucht. Toen ik eindelijk in de autobus plaats nam, liet ik mij futloos neerzakken, aan alle kanten afgestompt, suf en verteerd door verdriet en diep beproefde kinderliefde.

Tot nog toe waren mijn gedachten niet één oogenblik met mijn werk bezig geweest; ik deed niet de geringste moeite om mij een voorstelling te maken van de toestand waarin ik de eens zoo schitterende, nu vernielde instelling zou wedervinden. Ik liet willoos met mij begaan; men had me evengoed naar een wildernis met tijgers en

leeuwen kunnen wegvoeren: met geen vinger had ik weerstand geboden.

Nauwelijks buiten de stedelijke vestingwallen, reden wij bij poozen door een mistbank die geheel onze wagen voor een paar oogenblikken omhulde. Een kleine jongen stond met zijn neus tegen de ruit gedrukt naar buiten te turen; en telkens wij uit de steeds dicht op elkander volgende mistbanken voor een korte wijl opdoken, riep het kind blijverwonderd naar de lantarens op de steenweg, die wij voorbijreden. De uitroepen van het kind; het gedreun van de autobus; het aanhoudend getoet dat zich op onze wagen deed hooren; de wrangriekende lederen geldzak van de ontvanger; de slaapverwekkende geur van eens doorregende winterjassen en de lamme lucht van schoenen in drabbig sneeuwwater - het waren al dingen die een atmosfeer van weemoed en eenzaamheid aankweekten.

Met een kleine vaart reden wij tot bij de brug over het Albertkanaal, waar een dichte dam van mist de brugbogen en het water voor het oog verborgen hield. De chauffeur aarzelde of hij nog zou doorrijden. Inmiddels was ik uitgestapt om bij hem aan te dringen het er op te wagen; zelf zou

ik voorop gaan, tot wij over de brug heen waren; de verdere weg, waar de mist zekerwel niet zoo zwaar als aan het kanaal zou heerschen, was zonder bochten; met een beetje voorzichtigheid konden wij nog een heel eind verder. Hij dacht een poos na, blijkbaar zonder aan mijn betoog de geringste aandacht te schenken; daarna riep hij ietwat korzelig: 'dat de reizigers de tocht op eigen verantwoordelijkheid meemaakten'. Zonder meer klom hij de stuurcabien in en wij vervolgden onze weg.

Op onze wagen weerklonk nu een langgerekt, nauwelijks onderbroken klaksongetoet; de motor ronkte; er was een brommend gedaver onder onze voeten waardoor mijn teenen stekend werden verhit. Door de ruiten naar buiten turend kon ik niets in het donker onderscheiden. Alleen de voorbijschuivende autolichten deden de mist aan grauwdooreschemerde melk gelijken. Het kind durfde niet meer praten en vlijde zich in de veilige arm der moeder te rust.

Toen wij eindelijk tot staan werden gebracht, had de chauffeur geen flauw vermoeden van de plaats waar wij ons bevonden; ten minste hij deed alsof. Ik probeerde mij te oriëntteeren, doch er

waren geen huizen in de buurt die ik herkennen zou, zoodat ik op het gevoel af raden moest waar wij, omringd door de stille ingesluimerde natuur, aan ons lot overgelaten werden.

Midden in de velden wogen de rust en de mistige lauwte met een onbeschrijfbaar triestige innigheid; moeizaam kwam ik vooruit op de modderwegen, die nog hier en daar met een schemer van sneeuw bedekt waren. Dikke druppels vielen uit de boomen, als een geheimzinnige aanraking verfrisschend op mijn heetgestookte koortsgezicht, en bijwijlen op mijn jeukendbrandende handen was het kort maar blij gezoen van een openspattende waterdruppel. Nu kon men de pratende mannen bij de autobus niet meer hooren. Toen dacht ik op eens mijn weg te herkennen aan een onleesbaar-hoog opgehangen bordje, aan eene der dreven die met wagensporen doorploegd was. Reeds een heele afstand had ik afgelegd en ik gevoelde mij doodvermoeid en ontmoedigd.

Ondertusschen had ik naar mijn schatting een barrière moeten bereiken; integendeel vond ik een stinkende poel met gebroken ijs, en aan mijn rechterhand zag ik een hoog sparrenbosch uit de

mist oprijzen. Toen verraste mij aanhollend geblaf van honden en ik begaf mij ietwat achterdochtig in de boschdiepte, waar ik eindelijk op een kleine open plek aankwam. Ik bleef staan luisteren naar het klagend toeten op een horentje, dat men door de nacht naar zeer ver hoorde wegsterven. Doch vruchteloos gaf ik mij moeite om ergens een mensch te ontwaren; alleen een grauwharige hond stond aanvallensgereed mij met brandendgroene giftoogen te bezien.

Onbeweeglijk als een schildwacht bleef het dier mij in de weg staan. Ik was er op voorbereid het ieder oogenblik op mij te zien losstormen. Op goed valle het uit riep ik in het bosch, of daar iemand was? dat ik mijn weg verloren had, en of men mij kon helpen? Vergeefs bleef ik op antwoord wachten, terwijl die twee vurige hondenoogen mij in het donker stonden te bewaken.

Een oude heer was ondertusschen uit de boschfoefeling te voorschijn getreden. Ik bracht hem van mijn toestand op de hoogte: ik was verdwaald. Zonder op mijn vragen antwoord te geven, zeide hij beleefd doch op een bevelende toon hem te volgen. Hij draaide zich dadelijk om, automatisch als een militair, en begon snel door te wandelen.

Bang hem uit het oog te verliezen volgde ik langs een water, tusschen druipnatte boomstammen, waar ik mij bijwijken met een stoot van mijn elleboog moest aan rechtwerken op het glibberig pad. Na een paar minuten loopen kwamen wij aan een zwaar en izigstil kasteel met een toren, waarvan de spits in de mist verdronken was.

- Ik ga u gene dreef binnenleiden, zeide mijn gids.

Naar ik vermoedde, moesten wij ons op een uitgestrekt plein bevinden; doch in de richting waar de grijsaard mij de dreef aanwees, kon ik niets meer onderscheiden dan wat vage vegen van boomenkruinen aan de lucht. Toen hoorde ik in het onverlicht kasteel zachtjes muziek spelen. Ik meende op de brug iets te zien bewegen. Maar neen: drie honden lagen aan onze voeten te hijgen.

Het gekraai van hanen zal men steeds, in alle omstandigheden en stemmingen, dadelijk als hanengekraai erkennen. En heeft het gemoed zich ooit vergist in de voorstelling der beelden, wanneer het oor een hamer op het aambeeld hoort klinken? Eerst wanneer ik lang en met verwondering geluisterd had, kon ik begrijpen dat daar

ergens van achter muren, in de winteravond laat, een vrouwestem tot mij doorgedrongen was. Moeizaam en uit een, helaas, te luie herinnering ontzwachteld, vormden er zich zulke waarden als waar ik eertijds graag door gekoesterd werd. 'Schlafe, mein Liebster', en zoo nog vele malen. En mij daardoor van binnen uitputtend: telkens liever gehoord, 'Sei ruhig', klonk het door mijn hersens, als om het bittergepijnde in mij te sussen. Maar ook om er heen te vluchten en mij te verbergen in open armen - 'Schlafe, mein Liebster' - om mij te nestelen, als het ware in de heiligste dierlijkheid der geboorte, waren mijn herinneringen wakker geroepen. 'Sei ruhig'. Maar ik had willen roepen, zoodat de stilte van het in mist gehulde landgoed had kunnen antwoord geven: o zeg mij toch, waar mijn levenswarmte vandaan komt!

Ook de grijsaard naast mij had geluisterd.

- Mijn dochter zingt, zeide hij als om zich te verontschuldigen.

Doch het was dat zingen niet alleen, waardoor ik mij een oogenblik vervreemd voelde, zelfs van het liefst geheimgehouden eigene der zinnen. En niet omdat ik, tijdens dit bijna romantisch avon-

tuur, door een vrouwestem verrast werd; en niet omdat die stem een welluidende, donkere klank mocht hebben. Er bestaan zulke grootsche kunstwerken, waarin het menscheijk-bijna-onmogelijke in uitgedrukt wordt; het is banaal nog van Schoonheid en van Kunst te spreken, wanneer wij er de diepe inhoud van ontlede willen. Toen mijne moeder voor de derde maal in haar leven de Matthäus Passion had gehoord, keerde zij als ontzenuwd bij ons weder: 'Ik heb de Engelen en het Heilig Bloed gezien', zuchtte zij bleek en uitgeput van ontroering. In mijn verbeelding zag ik haar nu op een smal hospitaalbed uitgestrekt liggen, met een van bloed doortrokken verband. Heur haar was in twee vlechten gedaan, als bij een jong meisje. Het gelaat was rood gezwollen. Zij had niet de minste kracht in de vingers.

En waarschijnlijk omdat ik onbeweeglijk was blijven staan, ook als het gezang reeds lang opgehouden had tot ons door te dringen, sprak mijn gids:

- Ja, het is vreemd, dat men de muziek van Bach steeds achter nevelen van teleurstelling wil herkennen, dat men ze anders minder gevoelig meent dan ze is. En als ge van die perfectie bij

Bach zijt gaan houden, ziet gij haar eerst aan de buitenkant onbeweeglijk. Want zij is als de mandragora die, roerloos als men haar waant, zich bedwelmend en verdoovend ontwikkelt binnen hare huid.

Maar toen hij dit gezegd had, meende hij uit mijn zwijgen te moeten verstaan, dat ik hem niet voldoende in zijn redeneering volgen kon. Waarschijnlijk bepaalde ik mij te zeer bij wat men algemeen het liefhebben der muziek pleegt te noemen, zonder in haar de voortzetting te zoeken van de scheppende natuurkrachten. En dit bracht hem tot de volgende voorstellingen.

- In de natuur ontwaart men vele plantensoorten, zeide hij vaderlijk. De mensch streeft ernaar deze soorten te begrijpen. Hij vormt zich denkbeelden, die alle kunnen worden herkend als te zijn ondergeschikt aan één centraal denkbeeld: de idee van de oer-plant. Wij voeden, als het ware met ontgoochelingen en steeds de jonge smart van elke liefdeparing, de gedachte en het zoeken naar de ideëele plant, die aan het geheele plantenrijk ten grondslag ligt. Dit moge ons eens als overmoed worden aangerekend. Maar toch: iets wat niet buiten de scheppende natuurkrachten

omgaat, heeft zich in het menselijk kenproces voltrokken. In de denkende menschenziel voltrekt zich dat gedeelte van het scheppingsproces wat zich alleen dààr voltrekken kan. En met dit alles ben ik niet ver van Bach, want dàt wil ik in hem begroeten.

En na een poos, als had hij een besluit genomen, sprak hij op een geveinsd luchtige toon:

- Maar kom, ik zou u op de weg naar B. helpen.

En hij stapte weer dadelijk als een militair, midden zijn honden die aan het blaffen gingen. Nu wij na een tamelijk lang oponthoud doorliepen, werd ik dadelijk als het ware een weerstand van mist gewaar. Een pijnlooze loomte was in mijn beenen gezonken, maar die mij het lopen onprettig maakte.

In de dreef liepen wij achter elkaar, op een smal wegelken rakelings langs de boomen. En moeilijker dan ik had kunnen denken, was mijn gids bij te houden, die blijkbaar zijn oogen niet hoefde te gebruiken om de weg te vinden. Van het zingen was nu niets meer te hooren. Reeds ver achter ons lag het kasteel, door een gracht omringd. Ik luisterde nog om ergens op een verre steenweg het gebolder

van een kar te vernemen; maar alles sliep en het leven was nog alleen waarschijnlijk aan wat men er zich van herinnerde.

- Wacht, zeide mijn gids.

En zelf ging hij in het kreupelhout op zijn horentje staan blazen. De honden sloegen aan het blaffen, maar lui en met tusschenpoozen, als luisterden zij telkens eerst naar de weerglam van hun geblaf. En liever dan ik mij gejaagd had willen voortspoeden, zou ik mij kunnen uitstrekken hebben onder de bloote hemel, in de nestachtige ritseling van het dorre winterhout.

Weer kwam de grijsaard te voorschijn met zijn honden. En ik volgde hem gedwee. Wij dwaalden door de bosschen, over de heide, door een woeste en onherbergzame streek zooals ik er voordien nooit eene zoo dicht bij Antwerpen vermoed kon hebben. 'Schlafe, mein Liebster', en ik dacht er niet meer aan dat ik onderweg was naar de plaats van een ramp, die waarschijnlijk een menschenleven had gekost. De nacht werd goed; in alle richtingen kon men ontvluchten aan de werkelijkheid van deze of gene verdrukking; als in een droomstaat kon men, zonder aan de gevolgen te denken, het harde en de dwingenlandij van de

waarschijnlijkheid vergeten. Maar doorheen dit alles, boven die schijnbaar welgekome maar uitgedaagde vergetelheid leefde de gedachte en het vragen: waarom het een waanzinnige voorstelling zou worden genoemd, indien wij zouden trachten naar de onsterfelijkheid van het Liefste, en dat dit bereikbaar ware, redelijk als pijpen en boeken, als treinen en steden, schepen en de verste eilanden.

- Maar als heel dit plantenrijk zich uit één enkele oerplant ontwikkeld heeft tot een onafgebroken voortwoekerende veelvuldigheid, zoodat al het geschapene ermede zou kunnen versmacht worden: wat wilt gij dan beginnen met de wezens die ons duurbaar zijn en ons ontvallen?

- Maar gij verwacht een middel om u de onsterfelijkheid te verzekeren, riep hij mij met bijtende spot in het gezicht.

- Neem me niet kwalijk, kon ik met moeite antwoorden: ik heb mijne moeder moeten verlaten, zij ligt te sterven. Ik heb mij nooit kunnen voorstellen wàt dat eigenlijk worden zou, de dood van mijne moeder.

Hij zweeg.

Maar nu ik dit alles gedenk: is het indertijd niet

een waanverbeelding geweest, een heen- en wederspreken dat niet heeft plaatsgevonden dan in mijn heete hersens, en waar ik de troebelste lagen van mijn wanhoop heb voor beroerd? Want die oude, ietwat onnoozele kasteelheer met zijn militaire, fiksche houding: hoe dikwijls zou hij nog naar alle windstreken op zijn horentje blazen, alsof hij datgene naar zich toe lokte, wat hij niet met een naam zou kunnen begroeten indien het bij tooverslag aan hem verscheen: wat zou die zonderlinge grijsaard mij kunnen verteld hebben, als ik niet alles door elkaar had gehaald, om een kans te vinden er zelf naar bestwil, begoocheld antwoord op te geven? Ik was in de mist verwaald; men heeft mij op weg geholpen naar mijn eenigzins afgelegene doel; meer is er niet gebeurd. Doch het is moeilijk over zulke eenvoudige dingen de waarheid te schrijven.

Nogmaals verwijderde zich mijn gids, en opnieuw weerklonk getoet van zijn horentje in de stilte. Daarop kwam hij met een gewapend boschwachter uit het hakhout te voorschijn. Zelf zou hij mij niet verder geleiden; maar ik was aan goede handen toevertrouwd, en weldra zou ik het sanatorium midden de bosschen vinden liggen.

Toen wij de vennen voorbij waren gegaan, vervolgde ik alleen mijn weg. Ik bevond mij op een steenwegje met losliggende kasseien. De mist was nog niet opgetrokken. Het beeld van mijne moeder zweefde mij gedurig voor de geest; ik zag haar aangezicht helderdagende van een onbeschrijfbaar lichtschijn waarop ik mij blindstaarde. Zij nam in mijn verbeelding langzaam de vorm aan van een met bloed bedrupte roos, waar voorgoed haar menselijke wezenstrekken uit weggevloeid waren. Voortaan zou ik mijne moeder niet meer herkennen mogen in haar onzekere, sterflijke lichamelijkeheid; maar zij zou mij nooit meer verlaten, bloed-in-bloed vereenigd, en tot aan mijn stervensuur in de volstreekte aandacht van mijn ziel verheven.

Ik ging maar verder. Een weinig later zag ik een kruis uit de mist opdoemen. Daarna, één voor één - kruisen en kronen, graven en roerloos hangende kettingen: een kerkhof op de heide. En daarna: waarheen?

De smart had een uitgebrande krater in mij achtergelaten.